

GİRİŞ ve AMAÇ

İletişimin insan hayatında temel bir dayanak olduğunu düşündüğümüzde bu desteğimizi engelleyecek her türlü sorun insanoğlunun birinci dereceden ilgi alanına girecektir. İletişimin yansıması olan dil ve konuşma, insanın kendini ifade etmesinde ve bilgiyi sonraki kuşaklara aktarmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bir dil ve/veya konuşma bozukluğu olarak görülen kekemeliği bu doğrultuda ele alırsak yüzyıllardır kekemelikle ilgili çalışmaların sürdürüldüğünü görebiliriz. Bu çalışmaların niceliğine ve niteliğine baktığımızda ise kekemeliğin dil ve konuşma bozuklukları içerisinde en çok cevap aranan konulardan biri olduğunu görmek mümkündür. Nitelik açısından bu çalışmalar psikolojik, fizyolojik, nörolojik, davranışsal ve dilbilimsel gibi geniş bir yelpazede yürütülmüştür ve problemin nedenine ilişkin sorular sorulmuştur. Geçmiş dönem alan yazınında büyük oranda kekemelik psikolojik kökenli bir konuşma sorunu olarak ele alınmaktaydı. Oysa şu an için kekemeliğin başlangıcının psikolojik kökenli olmadığı yönündeki bulgular giderek yaygınlaşmaktadır (Konrot, 2003).

Bilimsel çalışmaların ihtiyaçtan ortaya çıktığını kabul edersek bir süre sonra kekemeliğin nedenlerinin yanında özellikleri ve bu özelliklerin dile yansımalarının da araştırılmaya gereksinim duyulduğu gözlenmektedir. Bu noktada kekemelerde dil ve konuşma sorunları üzerine çalışmalar yoğunlaştırılmış ve dil gelişimi; sesletim, sözdizimi ve biçimbirim, semantik bozukluklar ile ilgili araştırmalar ortaya konmuştur (Nippold, 1990). Kekemeliğin başlangıcının konuşma ve dil gelişiminin kritik dönemi süresinde ortaya çıkması kekemeliğin dil fonksiyonları ile bağlantısını düşündürmektedir (Yairi ve Ambrose, 2005). Kekemeliğin dil gelişimi ve dilin boyutları (fonoloji, biçimbirim, sözdizimi, semantik, pragmatik) ile ilişkisi hakkında yürütülen çalışmaların birbiriyle çelişen bulgular sunması bu alandaki araştırmaların devam etmesi gerektiğini göstermektedir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı Türkçe konuşan 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özellikleri ile akıcısızlık davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda cevap aranan sorular aşağıdadır.

- 1.** 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin akıcısızlık davranışı üzerindeki görünümü nedir?
 - a.** 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının eylemlerde gözlenme oranı nedir?
 - b.** 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının esas cümle eylemlerinde gözlenme oranı nedir?
 - c.** 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının yan cümle eylemlerinde gözlenme oranı nedir?
 - d.** 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının eylemlerin köklerinde gözlenme oranı nedir?

- e. 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının eylemlerin eklerinde gözlenme oranı nedir?
- f. 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının esas cümle eylemlerinin köklerinde gözlenme oranı nedir?
- g. 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının esas cümle eylemlerinin eklerinde gözlenme oranı nedir?
- h. 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının yan cümle eylemlerinin köklerinde gözlenme oranı nedir?
- i. 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda akıcısızlık davranışının yan cümle eylemlerinin eklerinde gözlenme oranı nedir?
2. 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin birbiriyle ilişkisi var mıdır?
3. 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda kekemelik şiddeti ile eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenler arasında bir ilişki var mıdır?
4. 3-7.5 yaş aralığındaki kekeme çocuklarda ortalama sözce uzunluğu (OSU) ile eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenler arasında bir ilişki var mıdır?

Önem

Kekemeliğin her kültürde, çağda, toplumda görülmesi evrensel bir bozukluk olduğunu göstermektedir. Ancak farklı dillerde yürütülen çalışmalar, evrensellik bağlamında değerlendirilebilecek kekemeliğin, o dilin getirdiği özelliklerden ne oranda etkilendiğini ortaya koyması açısından önemlidir. Kekemelik ve dilbilimsel faktörler arasındaki bağlantı takılmaların sözcenin neresinde ortaya çıktığı tarzındaki araştırmalarla ortaya konmuştur (Yairi ve Ambrose, 2005) ve kekemelik olaylarının sözceyi meydana getiren dilbilimsel parçalar tarafından sınırlandırıldığı için sözce içerisinde rastgele noktalarda yer almayacağı ifade edilmektedir. Farklı dillerde yürütülen bu çalışmalar bize bazı ipuçları sunmakla birlikte dillerin yapılarındaki farklılık bu bulguların her dile uygulanabilirliğini engellemekte, dolayısıyla sınanmaya ihtiyaç duymaktadır.

Türkçe ile ilgili alan yazında ise Akgün'ün (2005) normal akıcılık gösteren çocuklar ile kekeme olan çocukların akıcısızlık özelliklerini karşılaştırdığı, Atlas'ın (2007) kekeme çocukların akıcısızlık sıklığı ile akıcısızlık tipleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalar yer almaktadır. Ancak dilbilimsel değişkenler açısından Türkçe konuşan kekeme bireylere yönelik yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla Türkçenin dilbilimsel yapısının kekemelik davranışını nasıl etkilediğine dair bilgimiz sınırlıdır. Bu araştırmanın ortaya koyduğu bulgularla kekemelik davranışının Türkçenin dilbilimsel yapısından ne şekilde etkilendiği konusundaki ileri çalışmalara temel oluşturması amaçlanmaktadır. Ayrıca, araştırmanın bulgularının dil ve konuşma terapistlerine terapi hedefleri belirleme ve terapi programlamada yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

KAYNAK BİLGİSİ

İletişim-Dil-Konuşma

Var oluşta iletişimden daha temel olan bir şey yoktur ve bütün canlılar sonsuz sayıda mesajla birbirlerine bağlanır (Van Riper ve Emerick, 1990). Bu durumda iletişimi en basit tanımıyla mesaj alışverişi olarak anlayabiliriz. Süreç içerisinde kaynak birey hedefteki birey/bireylere bilgi, haber, duygu ve düşünce ileten mesajlar gönderir. Önemli bir nokta; iletilen mesajların kaynak bireyin tasarlayıp düzenlediği biçimiyle ya da en yakın şekilde hedefe ulaştırılması ve hedef tarafından bu mesajların algılanıp çözümlenmesidir (Konrot, 2004). Canlı türlerinin hepsi kendi aralarında bir iletişim sistemi oluşturmuşlardır. İnsanoğlu ise bu alışveriş esnasında uzlaşmaya dayalı, evren hakkındaki düşünceleri simgeleyen kodlardan meydana gelen bir dizge kullanır ki bu da dildir. Dile ait sembollerin fiziksel, psikolojik ve nöro-fizyolojik bir süreç sonunda motor hareketler kullanılarak eyleme dönüştürülmesi işlemi ise konuşma olarak tanımlanır (Topbaş, 1994).

İnsan yavrusunun, diğer canlı türlerinde olduğu gibi, doğumdan kısa bir süre sonra kendi başına yaşayabilmesi mümkün değildir. Belli bir döneme kadar anne ya da bir bakıcının gözetimi altında olmak zorundadır. Dolayısıyla insanın hayatını sürdürebilmesi için doğumuyla birlikte başlayan yoğun bir iletişim süreci içine girdiğini söyleyebiliriz. Devam eden bu süreç içerisinde yaşamın her aşamasında yer alan dil, sembollerle oluşturulan dünyada insanoğlu için temel bir nitelik taşır (Van Riper ve Emerick, 1990). Rousseau'nun (2007) da ifade ettiği gibi insanın zihinsel gelişimiyle birlikte uzun zaman sonucunda, rastlantısal olarak bulunan dil, başlangıçta jest ve mimiklerin ağırlıklı olarak kullanıldığı sözel olmayan bir iletişimken daha sonra söylem ortaya çıkmıştır; bununla birlikte insanı hayvandan ayırarak yaşamın temel dayanaklarından biri haline getirmiştir. Dolayısıyla "Dilin işitilebilir görünümü" şeklinde ifade edebileceğimiz konuşma bizim için nefes almak kadar kolay ve doğal bir durum olarak ortaya çıkar; ne var ki normal iletişimden mahrum olan bireylere yardım ettikçe bunun aynı zamanda ne kadar yaşamsal ve gerekli olduğunu daha iyi anlayabiliriz (Van Riper ve Emerick, 1990).

Bütün insan toplulukları etkili iletişimi bir arada kalmalarını sağlayan temel bir bağ olarak öncelikli bir sıraya yerleştirirler. İnsan göz önüne alındığında ise bu iletişimin temelinde konuşma yer almaktadır. İstenilen hedeflere ulaşmamızı sağlayan veya toplum içindeki statümüzü koruma ve/veya kazanmada son derece önemli bir unsurdur (Van Riper ve Emerick, 1990). Sami (1997) dilin insanın düşünsel ilerleyişine bağlı olduğunu ve konuşmanın sesleri ve sözcükleri telaffuz etmenin yanında seslerle sözcükler ve cümleler oluşturarak isteğini anlatabilmek ve karşı tarafın aktardığı isteği anlayabilmek olduğunu belirtir. Her ne kadar Şemseddin Sami, 1886 basımlı ve günümüze kadar ulaşan Lisan adlı kitabında dil ve konuşmayı birbirine eş değer kullanmış olsa da Van Riper ve Emerick (1990) konuşmanın dil-bağımlı bir davranış olduğunu ve kişilerin dil yetilerinin düzeyi oranında konuşabildiklerini ifade ederler. Sonuç olarak iletişim bizim için bir amaç, dil bu amacı gerçekleştirmede bir araç ve konuşma ise bu sürecin bir ürünüdür. Dil ve konuşma boyutlarından herhangi birinin ya da ikisinin birden sekteye uğraması iletişimi aksatan bir duruma sebep olacaktır.

Dil ve Konuşma Bozukluğu Nedir?

İletişimi gerçekleştirebilmek için insana özgü olan dil ve konuşma yetisini kullanırız. Bu yüzden dil ve konuşmanın herhangi bir nedenle kesintiye uğraması insan yaşantısını olumsuz yönde önemli ölçüde etkiler (Topbaş ve ark., 2002). Dil ve konuşma bozukluğunun sıklığı ve yaygınlığı ile ilgili araştırmalara baktığımızda Türkiye nüfusunda %3,5 oranında dil ve konuşma sorunu yaşayan birey olduğu tahmin edilmektedir (Konrot, 2003; Topbaş ve ark., 2002). Kabaca, konuşma düzeneğinde bilinen herhangi bir organik, yapısal zedelenme ya da işlevsizlik sonucu dili ses kanalı ile iletme yeteneği sorunları konuşma; anlamı örgütleme, ifade etme yeteneği ve iletişimsel amaçlara uygun kullanma sorunları ise dil sorunları olarak ele alınmaktadır (Topbaş, 1994). Dil ve konuşma bozukluklarının kimileri gerçekten konuşma sorunu iken kimileri de dil sorunudur. Ama sonuçta bireyler arası iletişimin amacına ulaşmaması söz konusudur. Bu amaca ulaşmada konuşmadan yararlanamıyorsa, o zaman konuşmanın etkilenmesi çok doğaldır. Fakat sorun sadece konuşma boyutunda değil, dil ya da daha başka boyutlarda da karşımıza çıkabilir (Konrot, 2003). Bu nedenle bazı durumlarda dil ve konuşma bozukluklarını kesin sınırlarla birbirinden ayırmak mümkün olmayabilir.

Dil ve konuşma bozuklukları içinde kekemeliğin görülme sıklığına baktığımızda 1996 yılında Türkiye’de yürütülen bir araştırmaya göre %19 oranında ilk sırada yer almaktadır ve konuşma bozuklukları ile ilgili yayınlar başladığından beri kekemelik diğer konuşma bozukluklarına göre daha fazla ilgi görmüştür (Topbaş ve ark., 2002; Wingate, 2002).

Kekemelik

Demografik Özellikler

Bir konuşma sorunu olarak kekemelik vakalarının büyük çoğunluğu, dil ve konuşma gelişiminin ilk evrelerinde yani okul öncesi dönemde ortaya çıkmaktadır (Konrot, 2003; Yairi ve Ambrose, 2005). Kekemeliğin çocukluk dönemi boyunca herhangi bir yaşta başlayabileceği belirtilmekle birlikte pek çok vakada başlangıcının 2-5 yaş arasında gerçekleştiği rapor edilmektedir (Bloodstein, 1995; Silverman, 2004). Yairi (1983) kekemelik başlama yaşının %64 oranında en sık 25-30 ay arasında gözlendiğini belirtmiştir. Andrews ve Harris (1964) (Akt. Mannson, 2000) tarafından yapılan boylamsal araştırmaya baktığımızda kekemeliğin görülme sıklığının %4,9 olduğu rapor edilmektedir. Mannson’ın (2000) 1,021 Danimarkalı çocuktan elde ettiği sonuçlara göre bu oran %5,19 olarak belirtilmiştir. Bu iki çalışma birbirini destekler niteliktedir. Dolayısıyla kekemeliğin oldukça yaygın bir sorun olduğunu söyleyebiliriz. Kekemeliğin batı toplumlarındaki yaygınlığı ise alan yazın çalışmalarına göre yaklaşık %1 olarak ifade edilmektedir. (Bloodstein, 1995)

Cinsiyetler arasındaki farka baktığımızda kekemeliğin başlama zamanına yakın durumlarda erkek-kız oranının 1:1 (Yairi, 1983) ve 1,6:1 (Kloth ve ark.,1995) gibi eşit dağılım gösterdiği rapor edilmektedir. Bloodstein (1995) ise bu oranı 3:1 olarak belirtmekte ve yaşla birlikte artan bir şekilde kekemeliğin kız çocuklarına göre erkek çocuklarda daha sık gözlendiğini ifade etmektedir. Bu durum boylamsal çalışmalardan elde edilen verilere dayanarak kızlarda kendiliğinden iyileşme eğiliminin daha fazla olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Yairi ve

Ambrose, 1999). Bozukluğun erken dönemlerinde kendiliğinden iyileşme kızlarda erkeklere göre iki kat daha fazla gözlenirken ileri çocuklukta ve yetişkinlikte bu oran dört-beş katına çıkmaktadır (Ambrose ve Yairi, 1999). Kızlarda kendiliğinden iyileşme oranı daha yüksek olmakla birlikte kekemelik problemi olan çocukların %75'inin 5-6 yaş civarında kekemeliklerini herhangi bir müdahaleye gerek duymadan kontrol edebildikleri gözlenmiştir (Konrot, 2003; Yairi ve Ambrose, 2005). Mansson (2000) tarafından yapılan çalışmada da yaklaşık 5 yaşında ve %71,4 oranında kendiliğinden iyileşmenin gözlemlendiği belirtilmiştir. Yairi ve Ambrose (1992a) tarafından yürütülen çalışmayla da kekemeliğin başlangıcını takip eden ilk yıl içinde pek çok çocukta hızlı ilerleme veya tamamen kendiliğinden iyileşme olduğu desteklenmektedir. Yine de bu dönemde kekeleye başlayan çocuklardan hangisinin bunu aşabileceği ya da hangisinde bunun kalıcı bir durum olabileceği konusunda öngöründe bulunmak çok güçtür (Konrot, 2003).

Yairi ve Ambrose (1992b) kekemelik başlangıcının iki hafta içinde ve daha uzun bir dönemde gözlenmesi durumunda “yavaş yavaş” (gradual); 1-7 gün içinde gözlenmesi halinde “aniden” sınıflandırmasını yapmıştır. Kekemelik, yavaş gelişebildiği gibi aniden de ortaya çıkabilen bir konuşma sorunudur fakat “yavaş yavaş” başlamanın daha olağan olduğu belirtilmektedir. Mansson (2000) “yavaş yavaş” başlamanın % 67, aniden başlamanın %33 oranında olduğu rapor etmiştir. Yairi ve Ambrose (1992b) bu oranı sırayla %56, %44 olarak bildirmiştir.

Johnson'ın öne sürdüğü diagenozjenik teoriye göre kekemelik yalnızca “kekemelik” sözcüğünün olduğu kültürlerde ortaya çıkabilir. Yapılan ön çalışmalarda Johnson (1967) Kızılderili bir kabileden kekemeliği karşılayan bir sözcük olmadığı ve kekemelik görülmediğini ifade eder. Ancak devam eden araştırmalarda Van Riper (1982) bu kabile üyelerinde kekemeliğin görüldüğü ve kekemelik için bir sözcüğe sahip olduklarını göstermiştir (Akt. Perkins, 1990). Bu da demek oluyor ki kekemelik dünyanın her yerinde, bütün kültürlerde ve ırklarda bulunur. Meslek, zeka, ekonomik düzey ayrımı yapmadan bütün yaş gruplarını ve her iki cinsiyeti de etkiler. 40 yüzyıldan fazla zamandır Çin, Mısır ve Mezopotamya kültürlerinde görüldüğüne dair kanıtlar olan eski bir lanet olarak ifade edilir (Peters ve Guitart, 1991).

Kekemeliğin Tanımlanması

Kekemeliğin 4000 yıl gibi çok uzun bir geçmişe sahip olduğunu söyleyebiliriz dolayısıyla kekemeliğin ne olduğu sorusunun yanıtı önemlidir ve bu amaçla da kekemeliği tanımlamaya yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda izlenen yöntem doğrultusunda kekemeliği tanımlamaya farklı açılardan yaklaşılmaktadır (Young, 1984). Tanımlamalara baktığımızda bir kısmının kekemeliğin nedenlerine ilişkin ortaya atılan teorileri temel aldığını, bir kısmının ise kekemeliğin gözlenebilir özellikleri üzerinden kekemeliği tanımlamaya çalıştıklarını görüyoruz. Kekemeliğe ilişkin farklı tanımların yapılmasının nedeni etiyolojisine dair kısmen veya tamamen temellendirilen hipotezlerdir. Aslında bu hipotezlerin kekemeliği tanımlamaktan çok açıklamaya çalıştığı da ifade edilir (Silverman, 2004). Alandan olmayan kişilere kekemeliğin tanımını yapmaları istendiğinde de benzer bir çizelgenin ortaya çıktığını görüyoruz. 563 kişiyle yapılan telefon görüşmelerine dayanarak elde edilen

bulgulara göre yapılan tanımlamaları gruplandırdıklarında ilk üç grupta konuşma özelliklerinin yer aldığı tanımlamalar, son üç grupta ise kekemeliği açıklamaya yönelik tanımlamalar olduğu ortaya konmuştur (Ham, 1990). Sonuç olarak kekemeliği tanımlamaya yönelik çalışmaların bir kısmı yalnızca kekemeliğin özelliklerini temel alırken diğerleri nedenleri üzerinden kekemeliğin ne olduğunu açıklamaya çalışmışlardır.

Hepimiz konuşurken ara sıra hece ya da kelimeleri tekrarlarız ve bazı konuşmacıların gerilimli ve çaba gösterme ile karakterize olan, kekeme olan kişilerin konuşma özelliklerine benzer şekilde, konuşmalarının akıcılığında kesilmeler olduğunu görürüz. (Manning, 2001). Akıcı konuşmayı konuşma parçaları arasındaki yumuşak geçiş olarak tanımlayacak olursak konuşma akıcısızlığını da ses, hece ve kelimeler arasındaki kolay geçişin kesintiye uğraması şeklinde tanımlayabiliriz; ancak kekemelik ile normal akıcısızlığı birbirinden ayırt etmek gerekiyor (Zebrowski ve Kelly, 2002). Bu noktada Wingate (2002) kekemeliğin “normal akıcı olmayan”ın belirgin bir derecesi olduğunu iddia eder ve kekemelik ile kekemelik sayılmayan akıcısızlığı ayırt etmede kekemeliğin gözlenebilir özelliklerine vurgu yapar. Sadece konuşma davranışının duyulabilir yönleriyle ilgilenen tanımların yetersiz, kekemelik ve diğer akıcılık bozukluklarını birbirinden ayırmaya uygun olmadığını savunan görüşler de vardır (Silverman, 2004).

Bloodstein (1995) kekemeliği kesilmeler veya bloklar nedeniyle konuşmanın akıcılığında veya “ritminde” meydana gelen bozulma şeklinde ifade eder fakat tanımlamada bunun yanında kolay tanımlanabilir durumlardan farklı anlara her zaman konuşmacıyı bağlamayan hız, perde, ses yüksekliği, sesletim, yüz ifadeleri, tutum değerlendirmeleri gibi özellikleri de göz önünde bulundurmak gerektiğini belirtir. Wingate’e (2002) göre ise kekemelik kişinin geçici olarak konuşmanın akışındaki kesilmeler nedeniyle normal ilerlemeyi gerçekleştirememesidir. Bu tanımlamalar kekemeliğin ne olduğuna ilişkin bir fikir vermekle birlikte kekemeliği normal konuşmada gözlenebilecek akıcısızlık davranışlarından ayırt etmede yeterli olmamaktadır. Bu nedenle tekrarlar, uzatmalar, bloklar gibi takılma tipleri üzerinden konuşmanın gözlenebilir özelliklerini belirleyerek kekemeliğin sıklığı, belirli takılma tiplerinin sıklığı, takılmaların ortalama süresi gibi ölçümlerle kekemeliğe ilişkin işlevsel tanımlar yapılabilir (Bloodstein, 1995).

İşlevsel tanımların yanında kekemeliği açıklamaya yönelik tanımların da yapıldığını görüyoruz. Perkins ve ark., (1991) kekemeliği konuşmacı tarafından kontrolün kaybolmasıyla deneyimlenen konuşmanın kesilmesi şeklinde tanımlarken Peters ve Guitar (1991) karmaşık öğrenme süreciyle yoğunlaşan ve dil üretiminin etkileşimli sürecinden etkilenerek konuşmanın nöromotor kontrolünde bozulma olarak ifade ederler. Brutten (1986) da kekemeliği tanımlarken öğrenme üzerinde durur ve kekemeliği tanımlayan davranışlar ile olumsuz duygular arasındaki işlevsel bir ilişkinin varlığından söz eder.

Nedenlerine İlişkin Teoriler

Nöropsikolojik, psikolojik, sosyal ve dilbilimsel gibi pek çok faktörün başlangıç ve gelişim aşamasında kişinin kekeme olup olmayacağını belirlemede rolü olduğuna ilişkin çalışmalar mevcuttur ancak kekemeliğin neden ortaya çıktığına dair bir görüş birliği yoktur (Peters ve Guitart, 1991; Konrot, 2003). Kekemeliğin nedenlerine ilişkin teoriler konuşma bozuklukları ile ilgili çalışmalar başladığından bu yana oldukça farklılık göstermektedir. Diğer alanlardaki bilimsel araştırmalar dikkate alındığında kekemelik hakkında ileri sürülen varsayımların da o dönemlere ait bilimsel akımlarla örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Silverman'a (2004) göre yaklaşık olarak milattan sonra 1500'lerde Rönesans ve Aristo dönemleri arasında kekemeliğin dilin yapısı ve/veya fonksiyonunda görülen anormallikten kaynaklandığına dair bir inanç vardır. Kekemeliğin fizyolojik bir temele dayandığına ilişkin görüşler çok yakın zamanlara kadar devam etmiştir. Kekeme olan ve olmayan kişilerin konuşma esnasında veya konuşma olmayan faaliyetlerdeki fiziksel farklılıklarına odaklanan çalışmalarla birlikte (Manning, 2001) sorunun nöro-fizyolojik boyutlarını ortaya koyan bulgular da mevcuttur (Perkins, 1990).

Kekemelik üzerine yapılan araştırmalar bir başka noktada Orton-Travis tarafından ortaya atılan Serebral Dominans teorisi doğrultusunda yürütülmüştür (Perkins, 1990). Bu teoriye göre konuşma mekanizmasının beynin sağ ve sol hemisferlerinden aldığı sinir uyarılarını konuşmanın eş zamanlı yürütülebilmesi için düzenlemesi gerekir ki bu da hemisferlerden birinin diğerine göre daha baskın olmasını gerektirir. Kekeme olan kişiler de ise bu baskınlık gerektiği kadar olgunlaşmamıştır (Manning, 2001). Serebral baskınlık ve konuşma üretimi ve akustik uyarının merkezi işlenmesi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 3-9 yaş arasında 79 çocukla yürütülen bir çalışmaya göre 3-6 yaş arasında işitsel baskınlığın gelişmemesiyle birlikte el baskınlığının kekemeliğin kronikleşme olasılığıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Brosch ve ark., 1999).

1959 yılında Johnson çabalama beklentisi (anticipatory-struggle) fikrini ortaya atmıştır ve diagnosojenik teoriyi geliştirmiştir (Perkins, 1990). Kekemeliği, "kişinin tekrar kekelememeye çalışırken ne yaptığıdır." şeklinde tanımlar ve bu nedenle kekemeliğin yapısal bir anormalliğin veya duygusal bir bozukluğun semptomu olmadığını, sosyal çevreden gelen, öğrenilmiş, uygun olmayan algısal ve değerlendiren tepkilerin sonucu olduğunu ifade eder (Bloodstein, 1995). Buna göre çocukların normal duraklamalarının yanlış algılanarak kekemelik olarak adlandırıldığını öne sürer; dolayısıyla dinleyicinin çocuğun akıcısızlığına kekememiş gibi tepki gösterinceye kadar kekemeliğin başlamadığını, bu nedenle kekemeliğin dinleyenden kaynaklandığını savunur (Perkins, 1990). Bu açıklama aynı zamanda erken kekemelik ve normal akıcısızlık arasındaki tanılamının çok zor olduğu genel kabul edilebilir varsayımını yaratmada kalıcı bir etkisi olmuştur (Ambrose ve Yairi, 1999).

Bloodstein (1970), süreklilik hipotezi çizgisinde kekemeliği "normal akıcı olmayan"ın aşırı bir şekli olarak görmektedir (Akt. Ambrose ve Yairi, 1999). Süreklilik hipotezi normal akıcısızlık ve kekemeliği bir süreklilik içerisine yerleştirir ve kekeme olmayan akıcısızlık ile kekemelik arasında ortaya çıkan konuşma üretim süreçleri açısından temel bir farklılık olmadığını ileri sürer

(Perkins ve ark., 1991). Bu hipoteze göre orta düzeyde gerilim ve parçalanmalar küçük çocukların konuşmalarında sıradan bir özellik olarak yer alır ancak bu gerilim ve parçalanmalar aşırı ve kronik hale gelen iletişimsel baskı ve başarısızlıklar nedeniyle büyüdüğünde bu durum kekemelik olarak tanımlanabilir (Bloodstein, 1995).

Sheehan öğrenme teorisi bağlamında düşünerek çatışma teorisini ortaya atmış ve kekemeliğin konuşma ve sessiz kalma gibi birbirinin karşıtı olan iki arzu arasındaki çatışmanın sonucu, bu doğrultuda konuşmadan kaçınmanın sonucu olduğunu ifade etmiştir (Bloodstein, 1995). Shames ve Sherrick (1986) ise başlangıçtaki normal akıcısızlığın seçici olarak pekiştirilmesi ile kekemeliğin meydana gelmesinde edimsel koşullanma sürecinin temel oluşturduğunu öne sürmüştür. Brutten (1986) kekemeliği açıklamada edimsel ve klasik koşullanmanın bir arada yer alması gerektiğini belirterek iki faktörlü davranış teorisini ortaya koymuştur. Bu teoriye göre başlangıçta nötr olan belirli kelime, ses gibi uyaranların akıcısızlığın başarısızlığa uğradığı zamanlarla ilişkilendirilerek olumsuz duygusal tepkileri uyandırması sonucu kekemelik davranışı gözlenir. Bu durum kekeme olan kişilerin akıcı olan konuşmalarını da açıklamaktadır; çünkü bazı uyaranlar da kişide olumlu duygusal tepkileri uyandırarak kişinin akıcı konuşmasını pekiştirmektedir. Kekeme olan kişiler bu noktada deneyimleri sonucunda olumsuz sonuçlar doğuran durumlarla olumlu sonuçları ortaya çıkaran durumları ayırt etmeyi ve olumsuz sonuçlardan kaçarken olumlu sonuçlara yaklaşmayı öğrenirler.

1977'lerden itibaren büyük oranda öğrenme teorisinden temel alan kekemelik hakkındaki açıklamalar kekemeliğin fizyolojik ve aerodinamik boyutuna odaklanmışlardır. Bu doğrultuda kekemeliğin gözlenebilir özelliklerinin vokal yapı üzerindeki örüntüsünü açıklamaya yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Aynı zamanda kekeme olan ve olmayan kişilerin işitsel sistemlerine ait akustik refleksi, dikotik dinleme testine tepki gibi bileşenler yönünden farklılıklarını ortaya koymaya çalışmışlardır (Adams, 1984).

Ortaya atılan varsayımlardan birisi de kekeme olan kişilerin yapısal olarak kekeme olmayanlardan farklı olduklarıdır (Perkins, 1990). Kekemeler ile kekeme olmayanların ya da kekemelerin akıcı konuştukları zamanlardaki beyin faaliyetleri incelendiğinde, akıcı konuşma ve kekeleme anlarındaki aktivitelerinin belirgin bir biçimde farklı olduğu gözlenmiştir (Konrot, 2003). Yine de bu konuda yapılan çalışmaların yetersizliği nedeniyle kekeme olan ve olmayan kişiler arasındaki farklılıklar konusunda yeterli kanıtlara ulaşılamamıştır (Perkins, 1990).

En son bulgular ise kekemeliğin bir konuşma-motor sorunu olduğu yönündeki görüşlerin tartışılır olduğunu, kekemeliğin konuşma anında değil, öncesinde de meydana gelen farklı beyin aktivitelerine yol açtığını ortaya koymaktadır (Konrot, 2003). Alm (2004) kekemelikteki temel fonksiyon bozukluğunun bazal gangliyanın zamanlama ipucunu üretmedeki yetersizliği olduğunu ileri sürer.

Starkweather (Akt. Bloodstein, 1995); dilin sözdizimsel, semantik, pragmatik ve fonolojik bileşenleri açısından akıcı olmayı ifade eden “dil akıcılığı” kavramından söz eder ve akıcı bir konuşmanın olabilmesi için bunun ön hazırlık olduğunu söyler. Ancak kekeme olan her bireyin bu alanlarda yetersiz olmayabileceğini bununla birlikte kekeme olanlarda “konuşma akıcılığında” zorluklar gözlendiğini

belirtir. “Konuşma akıcılığı”nın bileşenlerini de süreklilik, hız, süre, koartikülasyon ve çaba olarak ifade eder ve konuşmadaki akıcısızlığın bu alanlarda yaşanan zorluklar sonucunda ortaya çıktığını belirtir.

Konuşmada meydana gelen akıcısızlıkların konuşma içerisinde rastgele dağılmadıklarının ve sözcüde yer alan sözcüklerin yerinin, gramatik fonksiyonunun (içerik yüklü veya işlevsel sözcük olması), sözcüğün uzunluğunun, sözcüğün başlangıç foneminin, çok heceli sözcüklerde başlangıçtaki hecenin ve vurgulu hecelerin akıcısızlık davranışını etkilediği bilinmektedir (Silverman, 2004). Bu bilgiler bize kekemelik davranışının nedenlerini araştırırken kekemelik ve dilbilimsel faktörler arasında sıkı bir bağ olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda kekemeliği açıklamada öne sürülen teorilerden birisi de kısmen psikodilbilimsel konuşma üretim modelinden ileri gelen örtülü onarım hipotezidir. Konuşmacılar üretime geçmeden önce konuşmalarının bağlamını, biçimini ve niyetini uygunluk ve doğruluk açısından gözlerler. İzleme süreci içerisinde hataların üretiminden önce fonetik planlarının yardımıyla hataları belirleme becerileri hataları tamir etmek için konuşmayı kesintiye uğratmayı seçer ve konuşmada akıcısızlık meydana gelir (Postma ve Kolk, 1993; Yaruss ve Conture, 1996).

Dillerin İncelenmesi, Farklı Dil Aileleri ve Türkçenin Yapısı

İ.Ö. 5. yy.dan beri filozoflar, Ortaçağ’dan 20.yy.ın başına dek dilciler dili araç olarak kullanarak tarihsel, felsefi çalışmalarda bulunmuşlardır; 20. yy.ın başından itibaren ise özellikle F. de Saussure ile birlikte dilin kendisini bilimsel yöntemlerle incelemeye başlamışlardır (Kıran, 2001). Dile ait farklı görüş açılarının olması dilin incelenmesi noktasında farklılıkları getirmiş ve süreç içerisinde elde edilen bilgiler doğrultusunda bu görüş açıları değişikliğe uğrayarak bugünkü dilbilim ortaya çıkmıştır (Vardar, 1998).

18. yy. sonlarına doğru Sanskritçenin keşfedilmesiyle diller arasında rastlantısal olmayan ilişkiler olduğu düşüncesi ön plana çıkarak bazı dillerin akrabalıkları üzerine araştırmalar yoğunluk kazanmıştır. Karşılaştırmalı dilbilgisinin doğuşuyla diller arasındaki benzerliklerden yola çıkan bu çalışmalar sesbilgisel ya da biçimbilgisel ilişkileri belirleme üzerinde durmuşlardır (Kıran, 2001; Vardar, 1998). Karşılaştırmalı dilbilgisi bir süre sonra salt karşılaştırmının yetersiz olduğunu, incelemelerinde tarihsel sürecin göz ardı edilemeyeceğini fark ederek bu yöntemleri bütünleştirmiş ve zamanla tarihsel dilbilgisi dillerin incelenmesinde temel yaklaşım haline gelmiştir (Vardar, 1998). Bu dönemde dili insanlardan bağımsız, büyüyen ve ölen biyolojik bir organizma gibi algılayarak dili şekillendirenin yalnızca tarihsel süreç içerisindeki değişiklikler olduğu öne sürülmüş ve incelemeler bundan hareketle yürütülmüştür (Kıran, 2001). 19. yy. sonlarında ise deneysel sesbilgisi evrim boyutuyla yetinerek olguları açıklamaya olanak bulunmadığı dolayısıyla birçok açıdan tarihsel yaklaşımın yetersiz olduğunu öne sürerek F. De Saussure’nin öncülüğünde çağcıl dilbilim dönemi başlamıştır (Vardar, 1998).

Gerek doğuda gerek batıda yüzyıllar boyu farklı açılardan dille ilgili çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar içinde önemli yer tutan konulardan birisi de dilin kökeni ve farklı diller arasındaki bağlantılar olmuştur. Örneğin İtalyan şair Dante en eski dilin İbranca olduğunu söylemiş ve İtalyanca, Fransızca ve Provansal

arasındaki akrabalığı belirleyerek Avrupa dillerini üç bölüme ayırmıştır (Aksan, 1987). Aksan (1987) dillerin sınıflandırılması ile ilgili çalışmaların Leibniz, Herder gibi bilim insanları tarafından da devam ettirilerek 19. yüzyıla gelindiğinde bir takım dil ailelerinin varlığı ortaya konduğunu ifade eder. Bu dönem çalışmaları ile Türkçenin de Ural-Altay dil ailesinde Altay dilleri grubunda yer aldığı bulunmuştur (Kıran, 2001; Aksan, 1987).

Dilleri tarihsel kökene göre sınıflandırmanın yanında biçimbilgisel açıdan da gruplara ayırmışlardır. Kıran (2001) bu sınıflama içerisinde dilleri tek heceli diller, bağlantılı (eklemeli) diller, bükümlü diller ve çok bükümlü diller olmak üzere dört bölüme ayırmıştır. Alman dilbilimci Schleicher (1858) (akt. Doğan Aksan, 1987) ise dilleri biçimbilgisel açıdan üç grupta toplamıştır. Schleicher'ın sınıflaması doğrultusunda günümüzde bu sınıflama yalınlayan diller, bağlantılı diller ve kaynaştıran diller, bükümlü diller şeklinde yer almaktadır (Aksan, 1987). Her iki sınıflamayı da göz önünde bulundurduğumuzda pek çok bilim insanı Türkçeyi bağlantılı diller grubuna dahil etmektedir. Bu grupta yer alan dillerin özelliği sözcüklerin kökleri değişmeden çeşitli görevleri olan eklerin sözcük köküne getirilerek farklı kavramların dile dahil edilebilmesidir (Kıran, 2001; Aksan, 1987).

Dilbilim dil olgularını kendi bakımından incelerken dilbilimin dışında kalan alanlar dil verilerinden yararlanarak başka düzlemlerde yer alan olayları açıklamaya çalışırlar (Vardar, 1998). Bu çalışmada da eylemler açısından dilbilimsel yapılardan sözdiziminin ve biçimbilgisinin kekemelik üzerindeki görünümü incelenmiştir. Bu nedenle kısaca sözdiziminin ve biçimbilgisinin ne olduğu tanımlanırsa; biçimbilgisi, dilde yer alan kökler, ekler, birleşme şekilleri, eklerin görevlerine dayanarak dildeki türeme ve çekim özelliklerini ele alan dilbilimin bir alt alanıdır (Aksan, 1987). Söz dizimi ise sözcüklerin cümle içindeki sıralanış biçimlerini, görevlerini ve cümle yapısını inceleyen alt alandır (Hengirmen, 1995).

Türkçenin Yapısı

Türkçenin biçimbilgisel yapısı incelendiğinde sözcük köklerinin değişmediği ancak sözcük köklerine gelen eklerle yeni anlam birimleri oluşturulduğu görülmektedir (Hengirmen, 1995). Cümledeki öğelerin işlevini belirlemede söz dizimi önemlidir. İngilizce, Fransızca, Almanca gibi Hint-Avrupa dillerinden farklı olarak Türkçede takılar anlam ifade etmede büyük rol oynamaktadır; bu nedenle, Türkçenin yapısı sözcüklerin sırasını değiştirebilmeye olanak tanırken takıların yerleri belirlidir (Ege ve ark., 1998). Türkçede pekiştirme sıfatlarının dışında (örn, tertemiz, masmavi gibi..) ön ekler ve iç ekler bulunmaz, yalnızca son ekler vardır. Eylemler için de bu durum söz konusudur; eylemler kök ve eklerden oluşur ve ekler eyleme kişi, zaman, soru, gereklilik gibi anlamlar verir (Hengirmen, 1995). Ancak, bu çalışmada eyleme gelen eklerin görevleri dikkate alınmadan, yalnızca akıcısızlık davranışının eylemin kökünde veya ekinde oluşması değerlendirilmiştir.

Türkçede en sık rastlanan sözcük dizilişi özne-nesne-eylem dizilimi olmakla birlikte cümle içinde vurgulanan öğeye göre farklı dizilişlerin de mümkün olması Türkçenin esnek bir sözcük dizilişine sahip olduğunu göstermektedir (Özcan, 2003). Türkçede eylemlerin yüklem olduklarında tek başlarına da bir cümle

oluşturabilmeleri eylemleri sözcük türleri içerisinde özel bir yere yerleştirmektedir (Hengirmen, 2005). Sözcük dizilişinde eylemlerin temel bir işlevi olduğu için, bu çalışmada eylemler cümlede yer aldıkları konuma göre incelendi. Ancak cümlelerde basit ve bileşik cümle ayrımı yapılmadan, eylemler cümle içinde buldukları yerlere/konumlarına göre ‘esas ve yan cümle eylemi’ olarak sınıflandırıldı. Dolayısıyla, akıcısızlık gözlenen eylemler biçimleri ve cümledeki konumları açısından aşağıdaki örneklerde (Hengirmen,1995) olduğu gibi ele alınmıştır.

1) Arabaya	<u>binip</u>		<u>uzaklaştı.</u>
	yan cümle eylemi (Y.C.E.)		esas cümle eylemi (E.C.E.)
2) Koltuktan	<u>kalkarak,</u>	pencereyi	<u>açtı.</u>
	(Y.C.E.)		(E.C.E.)
3) Çok	<u>gezen</u>	çok	<u>bilir.</u>
	(Y.C.E.)		(E.C.E.)
4) Ne	<u>ekersen</u>	onu	<u>biçersin.</u>
	(Y.C.E.)		(E.C.E.)

Kekemelik ve Dil

1920’li yıllardan itibaren kekemelerdeki dil ve konuşma bozukluklarına ilişkin çalışmalar yürütülmüştür. Başlangıcından bu yana birbiriyle tartışmalı bulgular ortaya çıkmıştır ve zengin bir araştırma geçmişiyle birlikte dilbilimsel değişkenlerin kekemeliğin başlangıcındaki kesin rolü veya katkısı ile ilgili ortak bir görüş oluşmamıştır (Nippold, 1990; Yairi ve Ambrose, 2005). Watkins, Yairi ve Ambrose (1999) tarafından yürütülen çalışma sonuçlarına göre kekeme olan küçük yaş çocuklarında, eşlik eden ifade edici dil becerilerinde gecikme gözlenmemiştir; buna karşı pek çok araştırmacı (Louko ve ark, 1990; Ryan, 1992) çocukların dil becerilerinin ediniminde gecikme olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte kekemeliğin 2 ve 4 yaşları arasında, özellikle 2-3 yaşlarında, karmaşık dil, sesletim ve fonolojik becerilerin edinildiği ve genişletildiği dönemde başladığı bir gerçektir (Yairi ve Ambrose, 2005). Normal çocuklara baktığımızda da yaklaşık 4-5 yaşına geldiklerinde cümlelerinin %20’sinin karmaşık cümlelerden oluşmasını bekleriz çünkü çocuklar geliştikçe dillerini daha karmaşık düşünce ve fikirleri ifade etmek için kullanmaya başlar (Steffani, 2007). Dolayısıyla kekemeliğin başlaması ve çocukların dil becerilerini edinmelerinin aynı dönemlerde gerçekleşmesi kekemelik ve dil arasındaki bağlantıyı araştırma konusu haline getirmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmalarda fonoloji, dil becerileri, dil karmaşıklığı gibi dilbilimsel değişkenlerle kekemeliğin ilişkisi incelenmiştir.

Nippold (1990), yapılan alan yazın çalışmalarının sonucuna göre, kekeme olan çocukların kekeme olmayanlarla aralarında dil ve konuşma gelişimi açısından anlamlı bir fark olduğu yönünde kesin bir bulgunun elde edilemediğini; bununla birlikte, kekemeliği olan çocuklarda kekemeliklerine ek olarak iletişim problemleri görüldüğüne dair araştırmalar olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla kekemelik problemi olan çocukların kekemeliğe eşlik eden iletişim bozukluklarını

belgeleyen araştırmalar bulunmaktadır. Bu alışmalar gözden geçirildiğinde kekemelikle birlikte görülen konuşma bozuklukları içerisinde artikülasyon ve fonolojik güçlükler en yaygın olanlardır (Louko ve ark., 1990). Blood ve ark. (2003) dil ve konuşma terapistleriyle yürüttükleri araştırmada uzmanlar tarafından kekeme olan çocuklarda %12,7 oranıyla fonolojik bozukluğun ve %33,5 oranıyla sesletim bozukluğunun en sık gözlenen konuşma problemi olduğunu rapor etmiştir.

Bozuk fonoloji ve kekemelik arasındaki ilişki net olarak ortaya konmasa da yapılan çalışma kekeleyen çocuklarda yaşa uygun olmayan ve atipik fonolojik süreçlerin akıcı olan yaşıtlarına oranla daha fazla olduğunu göstermiştir (Louko ve ark., 1990). Kekeme olan ve olmayan çocuklar arasındaki fark en fazla ifade edici dil becerilerinde gözlenmekle birlikte sesletim ve dil becerilerinin ediniminde kekeme olan grubun gecikme eğiliminde olduğunu rapor etmişlerdir (Ryan, 1992). Diğer taraftan 13 yıldan uzun süredir yürütülen araştırmada kekeleyen çocukların dil becerilerinde normal ranj içinde oldukları; bazılarının ise bu sınırı aştıkları bulunmuştur. Bununla birlikte bir grup fonolojik gelişim açısından bir parça geri olma eğilimindedir (Yairi ve Ambrose, 2005).

Kekemelik olaylarının sözceyi meydana getiren dilbilimsel parçalar tarafından sınırlandırıldığı için sözce içerisinde rastgele noktalarda yer almayacağı ifade edilmektedir. Bazı araştırmacılar tarafından (Howell ve ark., 2000; Natke ve ark., 2004; Wingate, 2002) sözcük başı seslerin akıcısızlığı tetiklediği ortaya konmakla birlikte Dworzynski ve Howell (2004) kekeme olan yetişkin ve altı yaş st Almanlarda, içeriği yüklü olan kelimelerde yer alan sözcük sonu ünsüzlerin kekemelik şiddetini etkilediğini bulmuştur; ancak aynı etki İngilizce konuşanlarda ve işlevsel kelimelerde gözlenmemiştir. Bloodstein (2002) başlangıç aşamasında olan kekemeliği sözdizimsel yapıların başlatılmasındaki tereddüt olarak tanımlar ve bütün kelime tekrarlarının sözdizimsel birimlerin başlangıcında gerçekleştiğini, böyle birimlerin son kelimelerinde herhangi bir kekemeliğin olmadığını ifade eder.

Canter, (1971); Helm ve ark. (1980); Rosenbek, (1984) (Akt. McAllister ve Kingston, 2005) ise sözcük sonu tekrarının nörojenik kekemelikten çok gelişimsel kekemeliğin temel özelliği olduğunu belirtirler. Bununla birlikte alan yazında yer alan bazı çalışmalara göre sözcük sonu tekrarlarının çeşitli nörolojik bozukluk gösteren kişilerde gözlendiğini ifade eden McAllister ve Kingston (2005) herhangi bir nörolojik problemi olmayan okul çağında iki çocukla yaptıkları vaka çalışmasına göre birinci denekte içerik sözcüklerde 3.4, işlevsel sözcüklerde 3.1; ikinci denekte sırayla 2.9 ve 0.9 oranında sözcük sonu tekrarın gözlendiğini rapor etmişlerdir. Bu deneklerin sözcükteki hece sayısını ve biçimbilgisel yapısını önemsemeden tutarlı olarak aynı sözcüklerde sözcük sonu tekrarının ortaya çıktığını ve her iki çocukta da tahmin edilebilir bir kurallar seti olduğunu belirtirler.

İngilizce konuşan yetişkin ve ergenlerde doğal konuşma içerisinde sözcük sonunda ne nsz öbeklerinin yer alması ne de çekim eklerinin kekemelik şiddeti üzerinde etkisi olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada yaş ortalaması 14 olan 19 katılımcıya sözcük sonunda nsz öbeği olan veya olmayan eylemleri kullanmalarını sağlamaya yönelik bir görev verilmiştir. Araştırma bulgularına

göre çekimli fiillerde sözcük sonunda ünsüz öbeğinin yer alması kekemelik şiddetini etkilememiştir. Ancak çok küçük bir kesim çekimli formlarda takılmıştır ve bazı kekeme olan kişilerde biçimbilgisel karmaşıklığın (morphological complexity) kekemeliklerini etkilediğini göstermektedir (http-1).

Throneburg ve ark. (1994) kekemeliğin erken dönemlerinde fonolojik zorluğun kekemeliğin oluşması üzerinde güçlü bir etkisinin olmadığını dolayısıyla çalışmalarının kekemelik ve fonoloji arasındaki ilişkiyi savunan hipotezleri desteklemediğini ifade etmişlerdir. Howell ve Au-Yeung (1995) yaş aralığını 12'ye çıkararak yürüttükleri çalışmayla bu bulguyu destekleyen sonuçlar elde etmişlerdir. Howell ve ark. (2000) birlikte yürüttükleri diğer bir çalışmada ise bütün yaş grupları için içeriği yüklü sözcüklerde sözcük başında fonolojik karmaşıklığı arttıran faktörlerin yer almasının kekemelik şiddetini etkilediğini ortaya koymuşlardır. Aynı etki işlevsel sözcüklerde gözlenmemiştir.

Logan (2001) tarafından, hazırlanmış cümlelerde veya iletişimsel konuşmalarda yer alan sözdizimsel yapıların konuşma akıcılığı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaya göre ergen ve yetişkinlerde sözdizimsel karmaşıklığın kekemelik davranışını etkilemediği ortaya konmuştur. Zackheim ve Conture (2003)'un 6'sı kekeme olan, 6'sı kekeme olmayan 12 çocukla yürüttükleri araştırma bulgularına göre ise dilbilimsel bileşenlerden sözcük uzunluğu ve karmaşıklığı ve çocuğun dil yeterliliği (OSU) kekemelik sıklığını etkilemektedir. Melnick ve Conture (2000) 34-74 ay aralığında olan 10 kekeme çocukla yaptıkları çalışma sonucunda kekelenen sözcüklerin anlamlı düzeyde kekelenmeyen sözcüklere göre uzun olduğunu belirtir. Gaines ve ark. (1991) 4-6 yaş aralığında 12 çocukla yaptıkları çalışmaya göre akıcı olmayan cümlelerin daha uzun ve karmaşık olduğunu ortaya koymuşlardır. Meyers ve Freeman (1985) (Akt. Gaines ve ark., 1991)'ın da ortalama sözcük uzunlukları istatistiksel olarak benzer olan kekeme ve kekeme olmayan çocuklardan kekeme olanların akıcı sözcüklerinin kekeme olmayan yaşlılarına göre daha kısa olduğunu ifade ederler.

Yaruss (1999) tarafından 3-5,5 yaş arasında 12 çocukla kekemeliğin sözcük uzunluğu ve sözdizimsel karmaşıklıkla ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada cümle öğeleri, biçimbirim, hece ve sözcük sayıları düşünüldüğünde kekelenen sözcüklerin akıcı sözcüklere göre anlamlı düzeyde daha uzun olduğu bulunmuştur. Sözcük uzunluğu ile doğrudan ilişkili olmayan sözcüğün soru veya bildirici olup olmadığı, temel eylemin değerliliği (ek-tamamlayıcı bir bileşenin olup olmaması), eylemin olumsuzluk içerip içermediği gibi sözdizimsel yapıyla bağlantılı öğelerinde kekemelik oluşumunda etkili olduğu ortaya konmuştur. Aynı çalışmada akıcı sözcüklere göre kekelenen sözcüklerde yer alan temel eylem daha yüksek bir değer alırken bu etki anlamlı düzeyde gömülü eylemlerde gözlenmemiştir. Grup olarak elde edilen sonuçların yanında bu çalışmada bireysel analizler de yapılmıştır ve buna göre sözcük uzunluğu ve sözdizimsel karmaşıklığın kekemelik ile ilişkisini belirlemede deneklerin yalnızca yarısında anlamlı düzeyde tahmin edilebilir olduğu ortaya konmuştur.

GEREÇLER ve YÖNTEMLER

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, kekemelik sorunu olan 3-7.5 yaş aralığındaki çocukların kullandıkları eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerinin, akıcısızlık davranışı üzerindeki görünümünü; dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklere ilişkin değişkenler arasındaki ve bu değişkenlerle kekemelik şiddeti ve ortalama sözcük uzunluğu arasındaki ilişkiyi ortaya koyma amacıyla betimsel ve ilişkiisel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışma için Anadolu Üniversitesi Dil ve Konuşma Bozuklukları Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne ve Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne kekemelik şikayetiyle başvuran ve bu merkezlerde çalışan uzman dil ve konuşma terapistleri tarafından kekemelik tanısı konan 3-7.5 yaş aralığında 12 çocuk incelenmiştir. Yeterli konuşma örneği elde edilemeyen (350 hecenin altında) 4 çocuk araştırmadan çıkarılarak çalışma 8 çocukla yürütülmüştür.

Çalışmaya dahil edilen çocukların yaş özellikleri ve çalışmanın bağımlı değişkenleri olan kekemelik şiddeti ve ortalama sözcük uzunluğu değerleri, kullanılan eylemin cümledeki konumuna ilişkin frekans ve yüzde değerleri **Çizelge 1**'de verilmiştir.

Çizelge 1. Araştırma Grubunda Yer Alan Çocukların Yaş Özellikleri, Kekemelik Şiddeti ve Ortalama Sözcük Uzunluğu Değerleri, Kullanılan Eylemin Cümledeki Konumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Denek No	Yaş	OSU	Kekemelik Şiddeti	Eylem Konumu			
				Esas Cümle Eylemi		Yan Cümle Eylemi	
			%	f	%	f	%
1	3:4 (40 ay)	2.98	17.52	35	94.59	2	5.41
2	4:4 (52 ay)	4.16	24.09	38	92.68	3	7.32
3	4:11 (59 ay)	3.79	20.15	63	92.65	5	7.35
4	5:2 (62 ay)	4.54	12.46	54	100	0	0
5	5:10 (70 ay)	5.74	5.72	86	88.66	11	11.34
6	6:3 (75 ay)	6.59	6.42	72	76.60	22	23.40
7	6:6 (78 ay)	4.5	29.74	63	91.30	6	8.70
8	7:4 (88 ay)	3.62	9.84	59	92.19	5	7.81
ort	65.5	4.49	15.74	58.75	91.08	6.75	8.91
SS	14.40	1.09		15.69		6.51	

Deneklerden üçünün kekemelik şiddeti %20'nin üzerindedir. Bu deneklerin kekemelik şiddetlerinin çok şiddetli olduğu söylenebilir.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Çocukların konuşma örnekleri sohbet ortamında doğal konuşma ve/veya bir etkinliğin uyararı olarak kullanıldığı konuşmalar şeklinde ses veya video kaydı alınarak elde edilmiştir. Bu kayıtlardaki doğal konuşma örnekleri aslına uygun olarak yazıya çevrilmiştir. Yazılı çözümlmelerden elde edilen verilere göre her bir denek için toplam hece miktarı ve akıcısızlık davranışı gözlenen hece sayısı belirlenerek deneklere ait kekemelik şiddetleri hesaplanmıştır. Hesaplama için aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$\text{Kekemelik şiddeti} = \frac{\text{Akıcısızlık davranışı gözlenen hece sayısı}}{\text{Toplam hece sayısı}} \times 100$$

Ardından her deneğin kendi çözümlmelerinde yer alan sözce ve morphem sayıları belirlenerek ortalama sözce uzunluğu hesaplanmıştır. Hesaplama için aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$\text{Ortalama sözce uzunluğu} = \frac{\text{Konuşma örneğindeki morphem sayısı}}{\text{Konuşma örneğindeki sözce sayısı}}$$

Kekemelik şiddeti ve ortalama sözce uzunluğuna ilişkin değerler hesaplandıktan sonra eylemlerin dilbilimsel özelliklerine ilişkin değişkenler belirlenmiştir. Bu amaçla şu yollar izlenmiştir.

1. Deneklere ait yazılı çözümlmelerden her bir deneğin kullandığı toplam eylem sayısı hesaplanmış ve bu eylemler akıcısızlık davranışının gözlenip gözlenmemesine göre sınıflandırılmıştır.
2. Akıcısızlık gözlenen eylemler kendi içinde akıcısızlık davranışının kökte veya ekte olması şeklinde ayrılmıştır.
3. Toplam eylem sayısı üzerinden eylemler esas cümle ve yan cümlede kullanımlarına göre sınıflandırılmışlardır.
4. Eylemleri esas ve yan cümlede yer almalarına göre sınıflandırmanın ardından her iki kategori için de akıcısızlık davranışı gözlenen eylemler belirlenerek akıcısızlık davranışının kökte veya ekte olması şeklinde ayrılmıştır.
5. Bu gruplamaların yapılmasının ardından her bir deneğe ait kullanılan toplam eylem sayısı eşit olmadığı için değerlerin yüzdeleri alınarak sunulmuştur.
6. Bu doğrultuda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin bağımsız değişkenler şunlardır:

a. akıcısızlık gözlenen esas cümle eylemlerinde ekteki takılma oranı (Es_Ek),

- Kay /ı /yo-yo-yo-yor /u /m.

kök ek ek

- ('b*) Amma-ma dol^gu-gu ya-ya-yap /acak /la-lar /dı, ya-ya-yapmadılar.

kök ek ek ek

(Bu cümledeki 'yapacaklardı' eyleminde hem kökte hem ekte takılma gözlenmektedir.)

b. esas cümle eylemlerindeki takılma oranı (Es_Eyl),

- Bizimkinin şuraları şöyle uzun, onlar sırtımızı a-a-acı-acıtıyo.

esas cümle eylemi (E. C. E.)

- Sonna ö-ö-ö-öğtmenim sınav ver-verdiğinde ya-yapıyom.

(E. C. E.)

c. akıcısızlık gözlenen esas cümle eylemlerinde kökteki takılma oranı (Es_Kök),

- Üçünü de ssse-sev /i /yo /m işte.

kök ek ek

- Bi de biz ders yaparken şey hep ya teneffüslerden ya içeri de-de-del /mi /yo

kök ek ek

d. akıcısızlık gözlenen eylemlerde ekteki takılma oranı (Eyl_Ek),

- şu-şşş-şur^da ya-ya-yat /ı /yo-yor /u /m ben.

Kök ek ek

(Bu cümledeki ‘yatıyorum’ eyleminde hem kökte hem ekte takılma gözlenmektedir.)

e. akıcısızlık gözlenen eylemlerde kökteki takılma oranı (Eyl_Kök),

-e-e bi de bazen de (‘b)öğretmen de tahtaya ya-yazı falan ya-yap /arten ya şey

kök ek

(‘b)a-tapıyı açıp di-di-did /i /yo (gidiyor) biz de öğretmene söylüyoruz.

Kök ek

f. toplam eylem içerisinde akıcısızlık gözlenen esas cümle eylemlerinin oranı (T_Es),

g. toplam esas cümle eylemlerinde ekteki takılma oranı (T_Es_Ek),

h. toplam esas cümle eylemlerinde kökteki takılma oranı (T_Es_Kök),

i. toplam eylemdeki takılma oranı (T_Eyl),

j. toplam eylem içerisinde ekteki takılma oranı (T_Eyl_Ek),

k. toplam eylem içerisinde kökteki takılma oranı (T_Eyl_Kök),

l. toplam eylem içerisinde akıcısızlık gözlenen yan cümle eylemlerinin oranı (T_Yan),

m. toplam yan cümle eylemlerinde ekteki takılma oranı (T_Yan_Ek),

n. toplam yan cümle eylemlerinde kökteki takılma oranı (T_Yan_Kök),

o. akıcısızlık gözlenen yan cümle eylemlerinde ekteki takılma oranı (Yan_Ek),

- ya-(‘b)anne-nem i-i-iş ya-yap / ^ar^ken ya-ya-yaramazlık yapıyo

kök ek

- İşte ra-ramazan da be-beni tut / a/ma-maz diyom, dövüyo beni.

kök ek ek

p. yan cümle eylemlerinin takılma oranı (Yan_Eyl),

- Sonna süt bi-biiitince i-iç-içmiyom

Yan cümle eylemi (Y. C. E.)

- Çooocuğu da bıhıraakıp gitti.

(Y. C. E.)

r. akıcısızlık gözlenen yan cümle eylemlerinde kökteki takılma oranı (Yan_Kök)

- A-a-annem ben yıka-yıka /rken çok sinir oluyorum.

kök ek

olarak belirlenmiştir.

Örneklendirilmeyen değişkenlerde (f, g, h, i, j, k, l, m, n) hesaplamalar toplam eylemler üzerinden yapıldığı için ayrıca örnek verilmemiştir.

Eylemlerdeki takımlara ilişkin yüzdeler belirlenerek ağırlıklı ortalamalar hesaplanmıştır. Eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenler arasında ilişki olup olmadığı, kekemelik şiddeti (K.Ş.) ile eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı, ortalama sözce uzunluğu (OSU) ile eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığı Spearman Korelasyon Analizi kullanılarak hesaplanmıştır.

Gözlem İçi ve Gözlemciler Arası Güvenirlik

Gözlemciler arasındaki güvenirliliği belirlemek amacıyla araştırmaya dahil edilen 8 çocuk içerisinde rastgele seçilen 2 çocuğa ait kayıtlar ikinci bir gözlemci tarafından değerlendirilmiştir. İkinci gözlemciye değerlendirmenin nasıl yapıldığı ve dikkat edilmesi gereken ölçütler açıklanmıştır.

Her iki gözlemciye ait değerlendirmeler arasında tutarlılık olup olmadığını belirlemek amacıyla SPSS istatistik programında Wilcoxon İşaret Testi kullanılmıştır. Gözlemcilerle ait değerlendirme verileri normal dağılım göstermediği için bu test kullanılmış ve ortanca değerlere bakılarak gözlemcilerin değerlendirmeleri arasında bir fark olmadığı bulunmuştur. (t=0.157, p>0,05)

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bulgular

Araştırmanın amaçları doğrultusunda, deneklerin kullandıkları eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerinin akıcısızlık davranışı üzerindeki görünümü, eylemlerin dilbilimsel özelliklerinin verilen değişkenlerle ilişkisi, kekemelik şiddeti ile eylemlerin dilbilimsel özelliklerine ilişkin değişkenler arasındaki ilişki ve ortalama sözce uzunluğu ile eylemlerin dilbilimsel özelliklerine ilişkin değişkenler arasındaki ilişki ortaya konmuştur.

Deneklerin Kullandıkları Eylemlerin Dilbilimsel (Biçim ve Cümledeki Konum) Özelliklerine İlişkin Değişkenlere ait Yüzdeler ve Ağırlıklı Ortalamaları Nedir?

Araştırmanın birinci amacı doğrultusunda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin akıcısızlık davranışı açısından görünümü gösterilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 2'de deneklerin kullandıkları eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlere ait yüzdeler ve ağırlıklı ortalamalar yer almaktadır.

Çizelge 2'de gözlendiği gibi deneklerin kullandıkları eylemlerden akıcısızlık davranışı gözlenen eylemleri takılmanın kökte veya ekte olması şeklinde ayırdığımızda eylemlerdeki kökte takılma ağırlıklı ortalamasının %28.24; ekte takılma ağırlıklı ortalamasının %2.48 olduğu görülmektedir. Akıcısızlık davranışı gözlenen eylemlerin esas cümlede veya yan cümlede yer almasına göre esas cümlede %27.1; yan cümlede %3.63 oranında takılma gözlenmektedir. İki cümle türünü kendi içinde takılmanın ekte veya kökte olması biçiminde incelediğimizde esas cümlelerde kökte takılma %25, ekte takılma %2.1 iken yan cümlelerde bu oran sırayla %3.24 ve %0.38'dir. Ağırlıklı ortalamalar açısından baktığımızda her bir değişken için kökte takılma yüzdesi ekte takılma yüzdesine göre daha yüksektir.

Denekleri tek tek ele aldığımızda yalnızca 7. denekte kökte takılma yüzdeleri ekteki takılma yüzdelere göre yüksek olmakla birlikte eylemlerin eklerinde de takılma gözlenmektedir. Toplam eylemde kökteki takılma %43.47, ekteki takılma %18.84; esas cümle eylemlerinde kökte takılma %39.13, ekte takılma %15.94; yan cümle eylemlerinde kökte takılma %4.34, ekte takılma %2.90 olarak bulunmuştur.

Çizelge 2. Deneklerin Kullandıkları Eylemlerin Dilbilimsel (Biçim ve Cümledeki Konum) Özelliklerine İlişkin Değişkenlere Ait Yüzdelik Değerler ve Ağırlıklı Ortalamalar

Denek	Eylem Sayısı	Eylem Sayısı % si	Kök Toplam Takılma % si	Ek Toplam Takılma % si	Esas Kök % si	Esas Ek % si	Yan Kök % si	Yan Ek % si	Toplam Eylem Sayısı içinde Esas Cümle Takılma % si	Toplam Eylem Sayısı içinde Yan Cümle Takılma % si	Toplam Eylem Sayısı içinde Esas Cümle Takılma Yok % si	Toplam Eylem Sayısı içinde Yan Cümle Takılma Yok % si
1	37	7.06%	54.05%	0.00%	48.64%	0.00%	5.41%	0.00%	48.64%	5.41%	45.95%	0.00%
2	41	7.82%	39.02%	0.00%	31.70%	0.00%	7.32%	0.00%	31.70%	7.32%	60.98%	0.00%
3	68	12.98%	47.06%	0.00%	42.65%	0.00%	4.41%	0.00%	42.65%	4.41%	50.00%	2.94%
4	54	10.31%	7.41%	0.00%	7.41%	0.00%	0.00%	0.00%	7.41%	0.00%	92.59%	0.00%
5	97	18.51%	13.40%	0.00%	10.31%	0.00%	3.09%	0.00%	10.31%	3.09%	78.35%	8.25%
6	94	17.94%	15.96%	0.00%	13.83%	0.00%	2.13%	0.00%	13.83%	2.13%	62.77%	21.27%
7	69	13.17%	43.47%	18.84%	39.13%	15.94%	4.34%	2.90%	55.07%	7.24%	44.92%	2.90%
8	64	12.21%	28.12%	0.00%	26.56%	0.00%	1.56%	0.00%	26.56%	1.56%	65.63%	6.25%
Toplam	524	100.00%	Ağırlıklı Ortalamalar									
			28.24%	2.48%	25.00%	2.10%	3.24%	0.38%	27.10%	3.63%	63.74%	6.87%

Eylemelerin Dilbilimsel (Biçim ve Cümledeki Konum) Özelliklerine İlişkin Değişkenler Arasındaki İlişki Nasıldır?

Araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin birbiriyle ilişkisine bakılmıştır ve eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ait değişkenlerinin birbirleriyle pozitif veya negatif yönde ilişkili oldukları görülmüştür.

Çizelge 3'te eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin birbiriyle ilişkisi yer almaktadır.

Çizelge 3'teki veriler incelendiğinde istatistiksel olarak ileri düzeyde *pozitif yönde ilişki* bulunan değişkenler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- a. toplam eylemdeki takılma yüzdesi (T_Eyl) ile toplam eylemde kökteki takılma yüzdesi (T_Eyl_Kök) ($r = 0.929$, $p < 0.001$) ve toplam esas cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Es_Kök) ($r = 0.929$, $p < 0.001$),
- b. toplam eylemde kökteki takılma yüzdesi (T_Eyl_Kök) ile toplam eylemdeki esas cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Es) ($r = 0.929$, $p < 0.001$) ve esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Es_Eyl) ($r = 0.929$, $p < 0.001$),
- c. toplam eylemdeki esas cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Es) ile toplam esas cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Es_Kök) ($r = 0.929$, $p < 0.001$),
- d. toplam esas cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Es_Kök) ile esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Es_Eyl) ($r = 0.929$, $p < 0.001$),
- e. toplam eylemdeki yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Yan) ile toplam yan cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Yan_Kök) ($r = 0.886$, $p < 0.001$) ve yan cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Yan_Eyl) ($r = 0.934$, $p < 0.001$),
- f. toplam yan cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Yan_Kök) ile yan cümle eylemlerindeki takılma yüzdesidir (Yan_Eyl) ($r = 0.976$, $p < 0.001$).

İstatistiksel olarak *pozitif yönde orta düzeyde ilişki* bulunan değişkenler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- a. toplam eylemdeki takılma yüzdesi (T_Eyl) ile toplam eylemdeki yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Yan) ($r = 0.762$, $p < 0.005$), toplam yan cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Yan_Kök) ($r = 0.743$, $p < 0.005$) ve yan cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Yan_Eyl) ($r = 0.790$, $p < 0.005$),
- b. toplam eylemde kökteki takılma yüzdesi (T_Eyl_Kök) ile toplam yan cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Yan_Kök) ($r = 0.826$, $p < 0.005$) ve yan cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Yan_Eyl) ($r = 0.802$, $p < 0.005$),
- c. toplam eylemdeki esas cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Es) ile toplam eylemdeki yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Yan) ($r = 0.762$, $p < 0.005$), toplam yan cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Yan_Kök)

($r = 0.743$, $p < 0.005$) ve yan cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Yan_Eyl) ($r = 0.790$, $p < 0.005$),

d. toplam esas cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Es_Kök) ile toplam yan cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Yan_Kök) ($r = 0.826$, $p < 0.005$) ve yan cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Yan_Eyl) ($r = 0.802$, $p < 0.005$),

e. esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Es_Eyl) ile toplam eylemdeki yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Yan) ($r = 0.762$, $p < 0.005$), toplam yan cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Yan_Kök) ($r = 0.743$, $p < 0.005$) ve yan cümle eylemlerindeki takılma yüzdesidir (Yan_Eyl) ($r = 0.790$, $p < 0.005$).

İstatistiksel olarak *pozitif yönde doğrusal ilişki* bulunan değişkenler ($r=1$) aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

a. toplam eylemdeki takılma yüzdesi (T_Eyl) ile toplam eylemdeki esas cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Es) ve esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Es_Eyl) arasında;

b. toplam eylemde kökteki takılma yüzdesi (T_Eyl_Kök) ile toplam esas cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (T_Es_Kök) arasında;

c. toplam eylemde ekteki takılma yüzdesi (T_Eyl_Ek) ile takılma olan eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (Eyl_Ek), toplam esas cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Es_Ek), takılma olan esas cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Es_Ek), toplam yan cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Yan_Ek) ve takılma olan yan cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Yan_Ek) arasında;

d. takılma olan eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (Eyl_Kök) ile takılma olan esas cümle eylemlerinde kökteki takılma yüzdesi (Es_Kök) arasında;

e. takılma olan eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (Eyl_Ek) ile toplam esas cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Es_Ek), takılma olan esas cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Es_Ek), toplam yan cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Yan_Ek), takılma olan yan cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Yan_Ek) arasında;

f. toplam eylemdeki esas cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Es) ile esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Es_Eyl) arasında;

g. toplam esas cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Es_Ek) ile takılma olan esas cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Es_Ek), toplam yan cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Yan_Ek), takılma olan yan cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Yan_Ek) arasında;

h. takılma olan esas cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Es_Ek) ile toplam yan cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Yan_Ek), takılma olan yan cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Yan_Ek) arasında;

ı. toplam yan cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Yan_Ek) ile takılma olan yan cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Yan_Ek) arasında.

İstatistiksel olarak *negatif yönde doğrusal ilişki* bulunan değişkenler ($r = -1$) aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

a. toplam eylemde ekteki takılma yüzdesi (T_Eyl_Ek) ile takılma olan eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (Eyl_Kök) ve takılma olan esas cümle eylemlerinde kökteki takılma yüzdesi (Es_Kök) arasında;

b. takılma olan eylemlerde kökteki takılma yüzdesi (Eyl_Kök) ile takılma olan eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (Eyl_Ek), toplam esas cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Es_Ek), takılma olan esas cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Es_Ek), toplam yan cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Yan_Ek) ve takılma olan yan cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Yan_Ek) arasında;

c. takılma olan eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (Eyl_Ek) ile takılma olan esas cümle eylemlerinde kökteki takılma yüzdesi (Es_Kök) arasında;

d. takılma olan esas cümle eylemlerinde kökteki takılma yüzdesi (Es_Kök) ile takılma olan esas cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Es_Ek), toplam yan cümledeki eylemlerde ekteki takılma yüzdesi (T_Yan_Ek), takılma olan yan cümle eylemlerinde ekteki takılma yüzdesi (Yan_Ek) arasında

Çizelge 3. Eylemlerin Dilbilimsel (Biçim ve Cümledeki Konum) Özelliklerine İlişkin Değişkenler Arasındaki Korelasyona Ait Bulgular

		T_Eyl	T_Eyl_Kök	T_Eyl_Ek	Eyl_Kök	Eyl_Ek	T_Es	T_Es_Kök	T_Es_Ek	Es_Eyl	Es_Kök	Es_Ek	T_Yan	T_Yan_Kök	T_Yan_Ek	Yan_Eyl	Yan_Kök	Yan_Ek
T_Eyl	r	1	,929 **	,577	-,577	,577	1,000 **	,929 **	,577	1,000**	-,577	,577	,762*	,743*	,577	,790*	,109	,577
	p		,001	,134	,134	,134	.	,001	,134	.	,134	,134	,028	,035	,134	,020	,797	,134
T_Eyl_Kök	r		1	,247	-,247	,247	,929**	1,000**	,247	,929**	-,247	,247	,690	,826*	,247	,802*	,327	,247
	p			,555	,555	,555	,001	.	,555	,001	,555	,555	,058	,011	,555	,017	,429	,555
T_Eyl_Ek	r			1	-1,000**	1,000**	,577	,247	1,000**	,577	-	1,000**	,412	,083	1,000**	,249	-,540	1,000**
	p				,000	.	,134	,555	.	,134	,000	.	,310	,845	.	,552	,167	.
Eyl_Kök	r				1	-	-,577	-,247	-	-,577	1,000**	-	-,412	-,083	-	-,249	,540	-
	p					,000	,134	,555	,000	,134	.	,000	,310	,845	,000	,552	,167	,000
Eyl_Ek	r					1	,577	,247	1,000**	,577	-	1,000**	,412	,083	1,000**	,249	-,540	1,000**
	p						,134	,555	.	,134	,000	.	,310	,845	.	,552	,167	.
T_Es	r						1	,929**	,577	1,000**	-,577	,577	,762*	,743*	,577	,790*	,109	,577
	p							,001	,134	.	,134	,134	,028	,035	,134	,020	,797	,134
T_Es_Kök	r							1	,247	,929**	-,247	,247	,690	,826*	,247	,802*	,327	,247
	p								,555	,001	,555	,555	,058	,011	,555	,017	,429	,555
T_Es_Ek	r								1	,577	-	1,000**	,412	,083	1,000**	,249	-,540	1,000**
	p									,134	,000	.	,310	,845	.	,552	,167	.
Es_Eyl	r									1	-,577	,577	,762*	,743*	,577	,790*	,109	,577
	p										,134	,134	,028	,035	,134	,020	,797	,134
Es_Kök	r										1	-	-,412	-,083	-	-,249	,540	-
	p											,000	,310	,845	,000	,552	,167	,000
Es_Ek	r											1	,412	,083	1,000**	,249	-,540	1,000**
	p												,310	,845	.	,552	,167	.
T_Yan	r												1	,886**	,412	,934**	,218	,412
	p													,003	,310	,001	,604	,310
T_Yan_Kök	r													1	,083	,976**	,439	,083
	p														,845	,000	,276	,845
T_Yan_Ek	r														1	,249	-,540	1,000**
	p															,552	,167	.
Yan_Eyl	r															1	,329	,249
	p																,426	,552
Yan_Kök	r																1	-,540
	p																	,167
Yan_Ek	r																	1
	p																	

Kekemelik Şiddeti ile Eylemlerin Dilbilimsel (Biçim ve Cümledeki Konum) Özelliklerine İlişkin Değişkenler Arasındaki İlişki Nasıldır?

Araştırmanın üçüncü amacı doğrultusunda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin kekemelik şiddeti ile olan ilişkisine bakılmıştır ve kekemelik şiddeti ile bazı değişkenler arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu gözlenmiştir.

Çizelge 4'te Kekemelik şiddeti (K. Ş.) ile eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenler arasındaki ilişkiye ait veriler yer almaktadır.

Çizelge 4'teki verilere göre, kekemelik şiddeti ile anlamlı pozitif korelasyon elde edilen değişkenler toplam eylemdeki takılma yüzdesi (T_Eyl) ($r = 0.762$, $p < 0,05$), toplam eylemdeki esas cümle eylemlerinin takılma yüzdesi (T_Es) ($r = 0.762$, $p < 0,05$), esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi (Es_Eyl) ($r = 0.762$, $p < 0,05$) ve toplam eylemdeki yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesidir (T_Yan) ($r = 0.714$, $p < 0,05$).

Ortalama Sözce Uzunluğu ile Eylemlerin Dilbilimsel (Biçim ve Cümledeki Konum) Özelliklerine İlişkin Değişkenler Arasındaki İlişki Nasıldır?

Araştırmanın dördüncü amacı doğrultusunda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin ortalama sözce uzunluğu (OSU) ile ilişkisine bakılmıştır. OSU ile bazı değişkenler arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çizelge 5'de Ortalama Sözce Uzunluğu (OSU) ile eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenler arasındaki ilişkiye ait veriler yer almaktadır.

Çizelge 5'deki verilere göre, ortalama sözce uzunluğu ile toplam eylemde kökteki takılma yüzdesi (T_Eyl_Kök) ($r = -0.738$, $p < 0,05$) ve toplam esas cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi ($r = -0.738$, $p < 0,05$) arasında negatif yönde anlamlı düzeyde korelasyon bulunmuştur.

Çizelge 4. Kekemelik Şiddeti ile Eylemlerin Dilbilimsel (Biçim ve Cümledeki Konum) Özelliklerine İlişkin Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		T_Eyl	T_Eyl_Kök	T_Eyl_Ek	Eyl_Kök	Eyl_Ek	T_Es	T_Es_Kök	T_Es_Ek	Es_Eyl	Es_Kök	Es_Ek	T_Yan	T_Yan_Kök	T_Yan_Ek	Yan_Eyl	Yan_Kök	Yan_Ek
K. Ş.	r	,762*	,643	,577	-,577	,577	,762*	,643	,577	,762*	-,577	,577	,714*	,599	,577	,647	-,312	,577
	p	,028	,086	,134	,134	,134	,134	,086	,134	,028	,134	,134	,047	,117	,134	,083	,452	,134

Çizelge 5. Ortalama Sözcü Uzunluğu ile Eylemlerin Dilbilimsel (Biçim ve Cümledeki Konum) Özelliklerine İlişkin Değişkenler Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

		T_Eyl	T_Eyl_Kök	T_Eyl_Ek	Eyl_Kök	Eyl_Ek	T_Es	T_Es_Kök	T_Es_Ek	Es_Eyl	Es_Kök	Es_Ek	T_Yan	T_Yan_Kök	T_Yan_Ek	Yan_Eyl	Yan_Kök	Yan_Ek
OSU	r	-,595	-,738*	,082	,082	,082	-,595	-,738*	,082	-,595	-,082	,082	-,286	-,611	,082	-,563	-,265	,082
	p	,120	,037	,846	,846	,846	,120	,037	,846	,120	,846	,846	,493	,108	,846	,146	,526	,846

Tartışma

Bu çalışma kekemelik tanısı almış 3-7.5 yaş aralığındaki çocukların kullandıkları eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özellikleri ile akıcısızlık davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmaktadır.

Araştırmanın birinci amacı doğrultusunda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin akıcısızlık davranışı üzerindeki görünümü ortaya konmaya çalışılmıştır. Eylemlerde takılmanın olup olmaması açısından incelendiğinde esas cümle eylemlerinde %27.10 takılma gözlenirken %63.74 takılma olmamaktadır. Aynı oran yan cümle eylemlerinde sırayla %3.63; %6.87'dir. Yaruss (1999), akıcı sözcüklere göre kekelenen sözcüklerde yer alan temel eylem daha yüksek bir değer alırken bu etkinin anlamlı düzeyde gömülü eylemlerde gözlenmediğini ifade eder. Bu çalışmadaki oranlara baktığımızda ise esas ve yan cümle eylemlerinde akıcı olan eylemlerin yüzdesi akıcı olmayanlara oranla daha yüksektir.

Esas cümle ve yan cümle eylemlerini akıcısızlık davranışı açısından karşılaştırılacak olursa esas cümle eylemlerinin %27.10'unda takılma gözlenirken bu oran yan cümle eylemlerinde %3.63'e düşmektedir. Akıcı olan eylemlerdeki oran ise esas cümle eylemleri için %63.74; yan cümle eylemleri için %6.87'dir. Bu durumda toplam eylem olarak baktığımızda esas cümle eylemlerinin yan cümle eylemlerine oranla kullanımının daha fazla olduğu gözlenmektedir. Çocuklar geliştikçe dillerini daha karmaşık fikir ve düşünceleri ifade etmek için kullanmaya başlar. Bu da bileşik ve karmaşık cümle yapılarının artması anlamına gelmektedir (Steffani, 2007). Bu çalışmada hem akıcı hem de akıcı olmayan eylemlerde yan cümle eyleminin kullanımının daha az olması çocukların kullandıkları sözcüklerin sıklıkla basit cümleler olduğunu göstermektedir. Kekeme olan ve olmayan çocukların akıcı sözcüklerinin karşılaştırıldığı çalışmaya göre kekeme olan çocukların normal yaşlıtlarına göre daha kısa sözcükler kullandıkları ortaya konmuştur (Meyers ve Freeman, 1985; Akt. Gaines ve ark., 1991). Bir diğer çalışmada ise kekeme olan çocukların akıcı ve akıcı olmayan sözcükleri karşılaştırılmış ve akıcı olmayan sözcüklerinin daha uzun ve karmaşık olduğu belirtilmiştir (Gaines ve ark., 1991).

Kullanılan eylemlerdeki akıcısızlık davranışının eylemin neresinde yer aldığı incelendiğinde akıcısızlık davranışı gözlenen eylemlerin toplamında kökte takılma ağırlıklı ortalamasının ekte takılma ağırlıklı ortalamasına göre yüksek olduğu gözlenmektedir. Eylemler esas cümle ve yan cümle içerisinde yer alması açısından ayrıldığında her iki cümle türü içinde kökte takılma ağırlıklı ortalamasının ekte takılma ağırlıklı ortalamasına göre yüksek olduğu gözlenmektedir. Alan yazındaki çalışmalarda ağırlıklı olarak akıcısızlık davranışının sözcük başında veya sözcük sonunda yer alması açısından incelendiği görülmektedir. Howell ve ark. (2000), Natke ve ark. (2004), Wingate (2002) tarafından sözcük başı seslerin akıcısızlığı tetiklediği belirtilmiştir. Bloodstein (2002) akıcısızlık davranışının sözdizimsel birimlerin başlangıcında gerçekleştiğini ve son sözcüklerde gözlenmediğini ifade eder. Türkçeyi bağlantılı diller grubuna yerleştiren araştırmacılar bu grupta yer alan dillerin sözcüklerin kökleri değişmeden çeşitli görevleri olan eklerin sözcük köküne getirilerek farklı kavramların dile dahil edildiğini belirtirler (Kıran, 2001; Aksan, 1987). Bu

durumda Türkçede yer alan eklerin sözcük sonuna gelmesiyle sözcüğün kökü daima sözcük başında yer almaktadır. Sözcüğün kökünün dilbilimsel yükünün mü yoksa sözcük başında yer alıyor olmasının mı akıcısızlığı tetiklediği başka bir çalışmanın konusu olabilir.

Denekler tek tek incelendiğinde ise yalnızca 7. denegin kökte takılma yüzdeleri ekte takılma yüzdelerine göre yüksek olmakla birlikte eylemlerin eklerinde de takıldığı gözlenmektedir. Bu takılmalar aynı eylem içerisinde hem kökte hem ekte olabileceği gibi kökte takılma olmaksızın eylemin yalnızca ekinde de ortaya çıkabilmektedir. Toplam eylemde kökteki takılma %43.47, ekteki takılma %18.84; esas cümle eylemlerinde kökte takılma %39.13, ekte takılma %15.94; yan cümle eylemlerinde kökte takılma %4.34, ekte takılma %2.90 olarak bulunmuştur. Alan yazında sözcük sonu tekrarının nörolojik bozukluk gösteren kişilerde gözlendiğini belirten çalışmaların yanında bazı araştırmacılar tarafından gelişimsel kekemeliğin de özelliği olduğu belirtilir (Akt. McAllister ve Kingston, 2005) Herhangi bir nörolojik problemi olmayan okul çağındaki iki çocuğun içerik ve işlevsel sözcüklerde sözcük sonu tekrarı kullandıkları rapor edilmiştir (McAllister ve Kingston, 2005).

Araştırmanın ikinci amacı doğrultusunda dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklere ilişkin değişkenlerin birbiriyle ilişkisine bakılmıştır. Dilbilimsel özelliklere ilişkin değişkenlerin pozitif veya negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Eylemlerdeki takılma yüzdeleri (özelikle esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdeleri) ile kökteki takılma yüzdeleri arasında ileri düzeyde pozitif yönde ilişki olduğu ortaya konmuştur. Ağırlıklı olarak yan cümle eylemlerindeki takılma yüzdeleri ile kökteki takılma yüzdeleri arasında orta düzeyde pozitif yönde ilişki olduğu gözlenmiştir. Ayrıca toplam eylemdeki takılma yüzdesi ve toplam eylemdeki esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi ile toplam eylemdeki yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesi arasında ve esas cümle eylemlerinin takılma yüzdesi ile yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesi arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Eylemlerdeki takılmaların kökte veya ekte olmasına (toplam eylem, takılma olan eylemler, esas cümle eylemleri, yan cümle eylemleri) ilişkin değişkenler arasında ise negatif yönde doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Eylemlerdeki takılma arttıkça kökteki takılma oranında da artış gözlenmektedir. Kökteki takılmalar arttıkça takılmaların ekte görülme oranı azalmaktadır.

Eylemlerdeki takılmanın artmasıyla kökteki takılmalarda artışın gözlenmesi ve kökteki takılmaların artışıyla birlikte ekteki takılmaların azalması alan yazında yer alan sözcük başı seslerin akıcısızlığı tetiklediği ve sözdizimsel birimlerin sonunda akıcısızlığın yer alamayacağı yönündeki bulgularla (Howell, ve ark. 2000; Natke ve ark. 2004; Wingate, 2002; Bloodstein, 2002) tutarlılık göstermektedir. Logan (2001) tarafından ergen ve yetişkinlerde sözdizimsel karmaşıklığın kekemelik davranışını etkilemediği ortaya konarken Yaruss (1999) 3-5,5 yaş arasında kekelenen sözcüklerin akıcı sözcüklere göre anlamlı düzeyde daha uzun olduğunu belirtir. Bu durumda toplam eylemdeki takılma yüzdesi ve toplam eylemdeki esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi ile toplam eylemdeki yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesi arasındaki orta düzeyde pozitif ilişki sözcüğün uzunluğu arttıkça eylemlerdeki akıcısızlık davranışını etkilediği yönünde yorumlanabilir.

Araştırmanın üçüncü amacı doğrultusunda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin kekemelik şiddeti ile olan ilişkisine bakılmıştır. Kekemelik şiddeti ile bazı değişkenler arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu gözlenmiştir. Toplam eylemdeki takılma yüzdesi, toplam eylemdeki esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi, esas cümle eylemlerindeki takılma yüzdesi ve toplam eylemdeki yan cümle eylemlerinin takılma yüzdesi kekemelik şiddeti ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Akıcısızlık davranışının kökte veya ekte olmasının kekemelik şiddeti ile ilişkili olmadığı gözlenmiştir.

Alan yazında sözcüklerin dilbilimsel özelliklerin kekemelik şiddeti üzerindeki etkisi ile ilgili çalışmalar farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Almanca konuşan yetişkin ve altı yaş üstü kekemelerin kullandığı içerik yükü fazla sözcüklerde sözcük sonu ünsüzlerin kekemelik şiddetini etkilediği gözlenirken İngilizce konuşanlarda ve işlevsel sözcüklerde sözcük sonu ünsüzlerinin yer alması ile kekemelik şiddeti arasında bir ilişki bulunamamıştır (Dworzynski ve Howell, 2004). İngilizce konuşan yetişkin ve ergenlerde sözcük sonunda ünsüz öbeğinin veya çekim eklerinin yer almasının kekemelik şiddeti üzerinde etkisi olmadığını ortaya koymuştur ancak küçük bir kesimde çekimli formlarda akıcısızlık davranışı gözlenmiştir (http-1). Bu çalışmanın bulgularına göre de akıcısızlık davranışının eylemin kökünde veya ekinde olmasının kekemelik şiddeti ile ilişkisinin olmadığı gözlenirken yalnızca 7. deneğin kullandığı eylemlerin eklerinde takılma gözlenmiştir.

Araştırmanın dördüncü amacı doğrultusunda eylemlerin dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) özelliklerine ilişkin değişkenlerin ortalama sözce uzunluğu (OSU) ile ilişkisine bakılmıştır. OSU ile toplam eylemde kökteki takılma yüzdesi ve toplam esas cümledeki eylemlerde kökteki takılma yüzdesi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Türkçenin bir takı dili olması nedeniyle OSU'daki artışı büyük olasılıkla biçimbirim kullanımındaki artışa bağlarsak (Ege ve ark., 1998) biçimbirim kullanımında artış gözlendikçe eylemlerin köklerindeki takılma yüzdesi azalmaktadır. Bu bilgiyi tersinden ele alacak olursak OSU değerlerindeki azalma eylemlerin köklerindeki takılma yüzdesinin artması anlamına gelecektir.

Zackheim ve Conture (2003), çocuğun dil yeterliliğinin (OSU) kekemelik sıklığını etkilediğini belirtirler. 34-74 ay aralığındaki 10 çocukla yürütülen çalışmada da kekelenen sözcüklerin kekelenmeyen sözcüklere göre uzun olduğu ortaya konmuştur (Melnick ve Conture, 2000). Ancak bu çalışmada OSU'nun negatif yönde yalnızca eylemlerin köklerindeki takılma yüzdesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Çalışmada 3-7.5 yaş aralığında yer alan kekeme çocukların kullandıkları eylemler açısından dilbilimsel (biçim ve cümledeki konum) değişkenlerin akıcısızlık davranışı üzerindeki görünümü belirlenmeye, bu değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerini ortaya koymaya, değişkenlerle kekemelik şiddeti ve ortalama sözce uzunluğu arasındaki ilişkinin ortaya konmasına çalışılmıştır.

Araştırma bulguları, akıcısızlık davranışının kökte ve esas cümle eylemlerinde gözlenme oranının yüksek olduğunu, değişkenlerin birbiriyle negatif ve pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduklarını, kekemelik şiddeti ile akıcısızlık davranışının kökte veya ekte olması arasında ilişki gözlenmezken eylemlerdeki takılmaların kökte olmasının ortalama sözce uzunluğu ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Araştırma 3-7.5 yaş aralığında yer alan çocuklarla yürütülmüştür. İlerideki araştırmalarda farklı yaş gruplarında yer alan çocuk, ergen ve yetişkinlerle aynı çalışma tekrarlanarak gruplar arasındaki farklar incelenebilir.
2. Araştırmada doğal konuşma örneği içerisinden yalnızca eylemler seçilmiştir. İleriki araştırmalarda farklı sözcük türleri kullanılarak bu yapılar üzerinde eklerin etkisi incelenebilir.
3. Araştırmada kız-erkek sayısının eşit olmasına rağmen denek sayısının az olması nedeniyle cinsiyet bir değişken olarak değerlendirilememiştir. İleriki araştırmalarda kız-erkek eşitliği korunarak denek sayısı artırılmak üzere cinsiyet değişkeni incelenebilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

Akıcısızlık bozukluğu üzerine çalışılan uzmanların akıcısızlık davranışının sıklıkla sözcüklerin köklerinde gözlendiği ancak sözcüklerin eklerinde de takılmaların olabileceğinin bilgisi değerlendirme ve terapi aşamalarında göz önünde bulundurulması gereken bir husus olarak yer almalıdır.

KAYNAKÇA

- Adams, M. R., Stuttering theory, research, and therapy: a five-year retrospective and look ahead, *Journal of Fluency Disorders*, 9, 103-113 (1984).
- Akgün, Ö., Anadili Türkçe Olan 3-6 Yaş Grubunda Kekemeliği Olan ve Olmayan Çocukların Konuşma Akıcısızlıklarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye (2005).
- Aksan, D., Her Yönüyle Dil I. Cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 20-30, 100-105, 1987.
- Alm, P. A., Stuttering and the basal ganglia circuits: a critical review of possible relations, *Journal of Communication Disorders*, 37, 325-369 (2004).
- Ambrose, N.G., Yairi, E., Normative disfluency data for early childhood stuttering, *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 42, 895-909 (1999).
- Atlas A. T., Türkçe Konuşan 5-7 ve 8-10 Yaş Gruplarında Kekeme Çocukların Akıcısızlık Sıklığı İle Akıcısızlık Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye (2007).
- Blood, G. W., Ridenour, Jr., V. J., Qualls, C. D., Hammer, C. S., Co-occurring disorders in children who stutter, *Journal of Communication Disorders*, 36, 427-448, (2003)
- Bloodstein, O., *A Handbook on Stuttering* (5th ed.), San Diego, CA: Singular, 1, 81, 105-119, 1995.
- Bloodstein, O., Early stuttering as a type of language difficulty, *Journal of Fluency Disorders*, 27, 163-167 (2002).
- Brosch, S., Haege, A., Kolehne, P., Johannsen, H. S., Stuttering children and the probability of remission- the role of cerebral dominance and speech production, *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 47, 71-76 (1999).
- Brutten, G.J., Two-factor behavior theory and therapy, In: *Stuttering Then and Now*, Shames, G. H., Rubin, H. (Eds), Charles E. Merrill, Columbus Ohio, 143-154 (1986).
- Dworzynski, K., Howell, P., Predicting stuttering from phonetic complexity in German, *Journal of Fluency Disorders*, 29, 149-173 (2004).
- Ege, P., Acarlar, F., Güteryüz, F., Türkçe kazanımında yaş ve ortalama sözcük uzunluğunun ilişkisi, *Türk Psikoloji Dergisi*, 13 (41), 19-31 (1998).
- Gaines, N. D., Runyan, C. M., Meyers, S. C., A Comparison of young stutterers' fluent versus stuttered utterances on measures of length and complexity, *Journal of Speech and Hearing Research*, 34, 37-42 (1991).
- Ham, R. E., What is stuttering: variations and stereotypes, *Journal of Fluency Disorders*, 15, 259-273 (1990).
- Hengirmen, M., *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayıncılık, Ankara, 1995.

Howell, P., Au-Yeung, J. The Association between stuttering, brown's factors, and phonological categories in child stutterers ranging in age between 2 and 12 years, *Journal of Fluency Disorders*, 20, 331-344 (1995).

Howell, P., Au-Yeung, J., Sackin, S., Internal structure of content words leading to lifespan differences in phonological difficulty in stuttering, *Journal of Fluency Disorders*, 25, 1-20 (2000).

http-1 The impact of word end phonology and morphology on stuttering, <http://ucl.ac.uk/DLDCN/Marshall8.pdf> (20.09.2006).

Kıran, Z., *Dilbilime Giriş, Seçkin Yayıncılık, Ankara*, 18-33, 2001.

Kloth, S. A. M., Janssen, P., Kraaimaat, F. W., Brutten, G. J., Speech-motor and linguistic skills of young stutterers prior to onset, *Journal of Fluency Disorders*, 20, 157-170 (1995).

Konrot, A., Okul öncesi dönemde dil ve konuşma sorunları, In: Çocukta dil ve kavram gelişimi, S. Topbaş (Ed.), *Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir*, 211-222 (2003).

Konrot, A., İşitme ve konuşmanın akustiği ve sesbilim yayınlanmamış ders notları (2004).

Logan, K. J., The Effect of syntactic complexity upon the speech fluency of adolescents and adults who stutter, *Journal of Fluency Disorders*, 26, 85-106 (2001).

Louko, L. J., Edwards, M. L., Conture, E. G., Phonological characteristics of young stutterers and their normally fluent peers: preliminary observations, *Journal of Fluency Disorders*, 15, 191-210 (1990).

Manning W. H., *Clinical Decision Making in Fluency Disorders*, Singular, 38, 49-50, 2001.

Mansson, H., Childhood stuttering incidence and development, *Journal of Fluency Disorders*, 25, 47-57 (2000).

McAllister, J., Kingston, M., Final part-word repetitions in school-age children: two case studies, *Journal of Fluency Disorders*, 30, 255-267 (2005).

Melnick, K. S., Conture, E. G., Relationship of length and grammatical complexity to the systematic and nonsystematic speech errors and stuttering of children who stutter, *Journal of Fluency Disorders*, 25, 21-45 (2000).

Natke, U., Sandrieser, P., Ark, M. V., Pietrowsky, R., Kalveram, K.T., Linguistic stress within-word position, and grammatical class in relation to early childhood stuttering, *Journal of Fluency Disorders*, 29, 109-122 (2004).

Nippold, M. A., Concomitant speech and language disorders in stuttering children: a critique of the literature, *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 55, 51-60 (1990).

Özcan, H., Biçimbirim ve sözdizimi gelişimi, In: Çocukta dil ve kavram gelişimi, S. Topbaş (Ed.), *Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir*, 113-124 (2003).

- Perkins, W. H., What is stuttering?, *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 55, 370-382 (1990).
- Perkins, W. H., Kent, R. D., Curlee, R. F., A theory of neuropsycholinguistic function in stuttering, *Journal of Speech and Hearing Research*, 34, 734-752 (1991).
- Peters, T. J., Guitar, B., *Stuttering An Integrated Approach to Its Nature and Treatment*, Williams & Wilkins, Baltimore, 18, 1991.
- Postma, A., Kolk, H. The covert repair hypothesis: Prearticulatory repair processes in normal and stuttered disfluencies. *Journal of Speech and Hearing Research*, 36, 472-487 (1993).
- Rousseau, J. J., *Melodi ve Müziksel Taklit ile İlişki İçinde Dillerin Kökeni Üstüne Deneme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.
- Ryan, B. P., Articulation, language, rate and fluency characteristics of stuttering and nonstuttering preschool children, *Journal of Speech and Hearing Research*, 35, 333-342, (1992)
- Sami, Ş., *Lisan*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1997.
- Shames, G. H. & Sherrick Jr., C. E., A Discussion of Nonfluency and Stuttering as Operant Behavior, In: *Stuttering Then and Now*, Shames, G. H., Rubin, H. (Eds), Charles E. Merrill, Columbus Ohio, 237-247 (1986).
- Silverman, F. H., *Stuttering and Other Fluency Disorders*, Waveland Press, Long Grove, 119-134, 2004.
- Steffani, S. A., Identifying embedded and conjoined complex sentences: making it simple, *Contemporary Issues in Communication Science and Disorders*, 34, 44-54 (2007).
- Throneburg, R. N., Yairi, E., Paden, E. P., Relation between phonologic difficulty and the occurrence of disfluencies in the early stage of stuttering, *Journal of Speech and Hearing Research*, 37, 504-509 (1994).
- Topbaş, S., Dil ve konuşma sorunlu çocukların sesbilgisel çözümlene yöntemi ile değerlendirilmesi ve konuşma dillerindeki sesbilgisel özelliklerin betimlenmesi, *Doktora Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye (1994).
- Topbaş, S., Konrot, A., Ege, P., Dil ve konuşma terapisi: türkiye’de gelişmekte olan bir bilim dalı, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir (2002).
- Van Riper, C., Emerick, L., *Speech correction: An introduction to speech pathology and audiology*, Prentice Hall, New Jersey, 2, 3, 64 (1990).
- Vardar, B., *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 10-30, 1998.
- Yairi, E., The onset of stuttering in two- and three- year- old children: A preliminary report, *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 48, 171-177 (1983).
- Yairi, E., Ambrose, N., A Longitudinal study of stuttering in children: A preliminary report, *Journal of Speech and Hearing Research*, 35, 755-760 (1992a).

- Yairi, E., Ambrose, N., Onset of stuttering in preschool children: Selected factors, *Journal of Speech and Hearing Research*, 35, 782-788 (1992b).
- Yairi, E., Ambrose, N. G., Early childhood stuttering I: persistency and recovery rates, *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 42, 1097-1112 (1999).
- Yairi, E., Ambrose, N. G., Early childhood stuttering for clinicians by clinicians, Pro.ed an International Publisher, Texas, 5-12 (2005).
- Yaruss, J. S., Conture, E. G., Stuttering and phonological disorders in children: Examination of the covert repair hypothesis, *Journal of Speech and Hearing Research*, 39, 349-364 (1996).
- Yaruss, J. S., Utterance length, syntactic complexity, and childhood stuttering, *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 42, 329-344 (1999).
- Young, M. A., Identification of stuttering and stutters. Curlee, R. F. & Perkins, W. H.(eds.), *Nature and Treatment of Stuttering: New directions*, College-Hill Publication, Boston, 13-30 (1984).
- Watkins, R. V., Yairi, E., Ambrose, N. G., Early childhood stuttering III: initial status of expressive language abilities, *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 42, 1125-1135, (1999)
- Wingate, M. E., *Foundations of Stuttering*, Academic Press, San Diego, 31, 167-170, 2002.
- Zackheim, C. T., Conture, E. G., Childhood stuttering and speech disfluencies in relation to children's mean length of utterance: a preliminary study, *Journal of Fluency Disorders*, 28, 115-142, (2003)
- Zebrowski, P. M., Kelly, E. M., *Manual of Stuttering Intervention*, Singular, New York, 4-7, 2002.